

E L M I C A L E T G A L À C T I C

Propostes didàctiques

Contalles del món

Elaborades per Lluís M. Segrelles

CONTALLES DEL MÓN

DESCRIPCIÓ

Autor: Narracions recollides per *Tomàs Escuder*.

Il·lustracions: *Francesc Rovira*.

Edicions Bromera / Alzira, maig 1994

Collecció: EL MICALET GALÀCTIC, núm. 34

Format: 20,5x13, 104 pàgs.

Enquadernació en rústica. Impressió en blanc i negre.

Edat: recomanat, en principi, per alumnes a partir de 10 anys, tant pel seu lèxic, gens dificultós i que ens acostava el d'altres pobles i cultures del món, com per les seues històries, humanes, senzilles, fresques. Mitjançant aquestes delicioses rondalles podrem constatar com és de diferent la imaginació màgica que hi ha a tot el món i com de ben pròxima a la de la nostra cultura, ens assabentarem de l'origen llegendari de determinats costums, o, senzillament, ho podem passar ben bé amb els divertits acudits, que també n'hi ha.

RESUM ARGUMENTAL

Contalles del món és un recull interessantíssim i variat, que comprén vint-i-dues rondalles de distint tipus (màgiques, llegendàries, acudits...) i que han estat arreplegades de tot arreu del món. No cal dir que aquesta varietat dóna al conjunt una visió global de la manera diferent d'entendre la rondallística des de diverses cultures. Per això mateix, fer un resum de cadascuna de les his-

tòries en aquest breu treball ens podria ocupar més tros que els contes originals. Això sí, pel seu interès, us recomane la seua lectura.

Podem, però, fer-ne una aproximació i una classificació tant pel tipus de rondalla com per altres aspectes que, al meu parer, cal tenir en compte si volem trobar les coincidències i aquells trets diferenciadors més destacables, per tal de fer-nos un esquema mental mínimament aclaridor.

Així, si ens referim als tres tipus de rondalla adés esmentats, podem veure com en tenim algunes que ens expliquen l'origen de determinades llegendes, amb evidents elements màgics: *El sanador* (EUA) ens dóna l'explicació per la qual els coiots no cacen mai rates de camp; *El xacal i el lleó* (Cabília, Marroc) ens assabenta de l'espant que senten els lleons pel soroll que fan les perdius en alçar el vol; *El gripau i el voltor* (Xile) ens explica el motiu de l'aspecte i la veu desagradables que té el gripau, i *L'orfe i el peix* (Tailandia) ens fa saber que al riu Kong la mare aigua és un fort corrent i que encara ningú ha tornat a veure la cova del tresor que té amagada.

Podem remarcar com en moltes de les contalles hi ha un element clau: la relació —harmònica o no— entre els animals o entre els humans i els animals, amb un ús ben sovintejat de les anomenades *personificacions*, en les quals els animals (o també els éssers inerts) posseeixen característiques humanes, com la parla, per exemple. És curiós constatar com en les contalles europees (o les del món occidental) assoleix una major importància l'home i les seues activitats (diríem que hi ha una visió més antropocèntrica), mentre que a les d'origen africà o asiàtic de vegades els éssers humans ni apareixen (correspondria a una visió més global de l'univers, on l'home és una part més, i no sempre la central).

La dona que va curar el rei malalt (Malta), *La saviesa d'un xiquet* (Magrib), *Cric i Croc* (Itàlia), *Els cinc sords* o *Les tres preguntes* (ambdues d'Espanya), *El Rei de França* (França), *¿Què fa Déu al cel?* (Israel) o *El cuc de plata* (Mongòlia) correspondrien als exemples més clars en què els humans són el centre de la història relatada i de la creació. L'enginy, els defectes, les virtuts dels homes i les dones, hi apareixen ben clarament reflectits en aquest títols. Entre els relats de procedència occidental sols en *El rei dels gats* (Anglaterra) —on els animals soterren, regnen,

pensen i parlen com els humans— o a *La reina de les abelles* (Alemanya) —on ajuden els humans en la superació de determinades proves—, podem constatar una certa comunicació d'aquests animals domèstics amb les persones.

Per contra, d'exemples clars de personificacions, quasi sempre d'animals, en tenim a la resta de pobles de la Terra. Així, a banda d'alguns ja indicats, podem esmentar: *El conill* (Etiòpia) que dona gràcies a Déu; *L'elefant* (Uganda) o *L'orfe i el peix* (Tailandia), on aquests animals es fan bons amics d'un xiquet, encara que estan enfrontats al món i a les accions dels adults; *El jaguar i la pluja* (Veneçuela), és exemple de la personificació d'éssers inerts; en *El caçador i la filla del guanac* (Perú), apareix un cas de transformació d'aquest animal en dona; *El camell i la rata* (Panjab, Índia), tracta d'amics i enfrontats en pla d'igualtat o de superioritat (segons en quins aspectes) als humans; en *L'emir i els mussols* (Kurdistan), un home fa cas dels consells d'aquestes aus; *El gall pobre i el gall ric* (Micronèsia), és una veritable exposició dels defectes i les virtuts de les persones atenent al seu extracte social, i en *El peix dragó* (Polinèsia), els humans tenen fills que no ho són, però que ells s'estimen i crien com si ho foren.

Finalment, en aquesta classificació, que no pretén ser exclouent de cap de les maneres, tenim exemples d'acudits en algunes de les contalles ja citades: *El gall pobre i el gall ric*, *El conill* o *El rei dels gats* en són alguns.

TEMA I INTERÉS DEL LLIBRE

Amb un llenguatge clar i senzill, ben assequible als joves lectors, *Contalles del món* aconsegueix captivar els lectors des del primer moment. El secret d'aquest interès no és nou i ja ha captivat generacions senceres: les aventures o els succeïts ocorreguts en un lloc exòtic enlluernen sempre el lector o el receptor oral de les narracions. Però, a més a més, la principal virtut d'aquest recull consisteix a connectar directament amb un llenguatge planer i actual una societat ben llunyana a la nostra en el temps i en l'espai, sense que hi haja impediments a causa de l'artificiositat expressiva i lèxica de les traduccions literals dels originals.

Per l'interès que mostren els alumnes d'aquesta edat en la recreació d'ambients exòtics, la lectura d'aquesta narració serà

ben motivadora, especialment en la classe de coneixement del medi, ja que pot servir de motor per incentivar l'interès per conèixer altres països i continents amb els seus costums socials, religiosos, etc. i que ajudaran a entendre moltes de les qüestions que apareixen en les planes del llibre. També en la classe de llengua ens permetrà el coneixement i el treball de lèxics diversos, tant per la procedència geogràfica de la contalla, com pel fet de referir-se a camps d'oficis, costums, etc. que ens acostarà a altres pobles.

D'altra banda, aquestes històries, des d'una òptica formativa integral, ens permeten el treball escolar de les actituds, els valors i les normes implícits a la manera d'actuar dels personatges. Són especialment destacables les personificacions, ja que el recurs a la faula ha estat emprat molt en qualsevol període històric i en quasi totes les cultures. Així, per exemple, al món occidental, ja a l'antiga Grècia tenim casos com els d'Isop o Hesíode; en l'Edat Mitjana, escriptors nostres com Ramon Llull; o, ja en el segle XVII, La Fontaine —que exemplifica els interessos socials de l'època i que critica la hipocresia i els abusos de poder— o Ratisbone —que d'una manera clara vol transmetre ensenyances a xiquets i a xiquetes—. I és aquest cas el que ens dóna peu a parlar d'una de les nostres tradicions més boniques: les narracions orals que s'escolten en rotgla a la vora del foc o a la fresca si és estiu. Resulta evident que no sols es tractava de passar una estona entretingudament, sinó que, ben sovint, hi havia disfressades una sèrie de recomanacions o ensenyances que convenia que el jovent aprenguera.

Evidentment, en un recull no trobarem cap tema central. Pot haver-n'hi tants com relats. Sense cap pretensió de fer-ne un compendi exhaustiu, alguns dels aspectes que es poden treballar ben bé en els debats o els treballs en equip, tant des d'una perspectiva antropològica com actual, són els següents:

—Els drets dels infants.

—La xenofòbia de la nostra societat envers els pobles no europeus i a l'inrevés. ¿Desconeixement mutu? El respecte als diferents.

—La solidaritat humana en els ambients diversos: la família, els grups marginals (lladres, etc).

—La importància de la companyia i l'amistat entre persones i animals.

—El respecte a la natura: la importància de l'ecologia.

—La necessitat de fer determinats sacrificis (superar determinades proves) per poder aconseguir els objectius que ens fixem.

—Reflexionar, valorar i analitzar si ha canviat molt el comportament humà, el respecte a la vida, etc. al llarg de la història. Importància de les Organitzacions No Governamentals (Amnistia Internacional...) per defensar la vida al món actual.

—La necessitat de superar confrontacions econòmico-socials.

—La possibilitat d'inventar-se històries imaginàries, amb personificacions d'animals, plantes o éssers inerts.

—El plaer d'històries basades en qualsevol succeït, anècdota...

—Qualsevol altre tema proposat pels alumnes i suggerit per la lectura del llibre.

L'AUTOR D'AQUEST RECULL

Tomàs Escuder (Castelló, 1946) és un enamorat de les històries que li narraven de menut a la vora de la llar, per això s'ha dedicat a recopilar-ne en llibres com *Contalles* (1983) i *El que contenen les muntanyes* (1991). Ha publicat també el llibre *Viatge africà* (1993).

És graduat en Turisme i llicenciat en Ciències polítiques. Col·labora habitualment en diversos mitjans de comunicació: *RNE*, *Levante-EMV*, *ABC*, *AVUI*, *SAÓ*, etc.

L'ILLUSTRADOR

Francesc Rovira (Barcelona, 1958) és un destacat il·lustrador professional que ha conreat diversos camps del treball gràfic; ha fet des de dibuixos per a textos infantils fins a disseny publicitari. Ha il·lustrat moltíssims llibres publicats a tot Europa i als EUA.

SUGGERIMENTS DIDÀCTICS I METODOLÒGICS

La lectura ha de ser entesa bàsicament com una tasca lúdica i interessant. La nostra missió pedagògica és despertar en els potencials lectors, mitjançant certes activitats, la necessitat de lle-

gir. Aquestes activitats, prèvies a la lectura, han de ser eminentment motivadores, i caldrà diferenciar-les de les que realitzarem durant la lectura, com també d'aquelles altres fetes *a posteriori*. Algunes de les activitats prèvies que us aconsellem són:

—Exercicis d'anticipació. Conjectures sobre el contingut de la contalla.

—Exercicis de recreació possible de la història, tot partint d'un paràgraf o de les il·lustracions del llibre. Continuar la història canviant-ne el final, canviar algun dels personatges, situar-la en un país distint, etc.

La lectura d'un llibre no pot convertir-se en una excusa per a la realització d'altres tasques, matèries i objectius, especialment si són individuals i si tenen una finalitat exclusivament avaluadora. El foment d'activitats d'ús del llibre, sobretot si són diverses i col·lectives, com ara la interpretació de breus fragments teatrals basats en la lectura, és una excel·lent dinàmica. Tractant-se de relats curts, *la lectura col·lectiva a classe està més que justificada*.

Les qüestions referides a la comprensió lectora poden realitzar-se, en un primer moment i una vegada acabada la lectura col·lectiva, de manera oral, encara que també poden fer-se per escrit, però no és convenient abusar d'aquest sistema, ja que l'alumnat pot creure que la finalitat de tota lectura és contestar preguntes i no la de passar-ho bé.

Les noves propostes pedagògiques tendeixen a globalitzar els continguts i a interrelacionar les actituds d'aprenentatge. Deixant de banda els continguts conceptuals bàsics a les àrees de Llengua i de Coneixement del Medi per a aquestes edats, i els actitudinals (actituds, valors i normes) ja esbossats als debats proposats a l'apartat que dediquem al *Tema i interès de llibre*, els continguts que prenen una considerable importància amb les possibilitats que ens ofereix un text com el de *Contalles del món* són els procedimentals. Així, podem destacar, i n'aconsellem l'ús, totes les tècniques de treball i estudi, com són ara el subratllat, la confecció d'un fitxer de lectura d'aula, el resum, la cerca i organització d'informació complementària, etc. Com a tècniques de grup, cal destacar l'aprenentatge de tècniques com el debat, encara que dedicarem una atenció especial a l'entrevista com a activitat més aviat receptiva, i a la narració oral, com a productiva.

Per a la realització del gènere periodístic conegut com entrevista, que en aquest cas aconselle que vaja orientada a la recopilació

ció de rondalles populars encara vives, haurem de tenir en compte una sèrie de consells per tal de fer-la el més completa i útil possible.

Haurem de seguir deu passos:

1. Identificar i anotar quines coses volem saber sobre les rondalles populars.

2. Decidir l'estructura de l'entrevista (informal, el que isca, o formal, ordenada, tot sabent quines qüestions s'han de preguntar abans i quines després).

3. Decidir el nombre de preguntes (moltes, poques, breus, llargues).

4. Decidir l'ordre i la seqüència de les preguntes (quines abans i quines després).

5. Determinar la forma de les preguntes (preguntes de SÍ/NO, preguntes de situació, preguntes directes-indirectes, etc.)

6. Preparar les preguntes i discutir-les entre tots, per tal de millorar-les, eliminar-les o fer-ne una nova redacció més adequada.

7. Cas que s'hagueren de publicar, acordar-ne la manera concreta, el suport gràfic que l'haja d'acompanyar, etc.

8. Decidir el mètode d'enregistrament (cassette, per escrit...).

9. Imagineu que publicarem l'entrevista. Escriviu individualment una espècie d'introducció a l'entrevista. Açò ajudarà a situar-se millor.

10. Preparar l'ambientació de l'entrevista perquè resulte agradable i interessant amb vistes a contestar les nostres preguntes.

I... ¡ànim!, a gravar i a ajudar en la recopilació de materials que d'altra manera corren seriosos problemes per subsistir-hi.

Pel que fa a la *narració oral*, és a dir, més concretament a l'activitat de contar alguna de les contalles recollides, ja siguin populars o no, no ens referirem a activitats de representació teatral de l'alumnat, possibilitat que podem desenvolupar sempre que vulguem, sinó que aprofundirem en l'acte de narrar. I, per poder-ho realitzar amb majors garanties, cal que tinguem en compte tots aquells aspectes que hi intervenen.

Així, abans de començar a narrar, hem de tenir clar que és fonamental que el que contarem ens agrade, per tal de transmetre la mateixa emoció que ens va fer sentir quan ens ho van contar. També hem de saber que cal tenir un esquema global clar de la història, amb un començament, una trama i un acabament, per

tal de no perdre'ns pel camí. L'auditori, l'hauem de distribuir preferiblement en semicercle, per tal de veure's narrador i el públic estiguen comunicats directament.

Un altre aspecte important durant el desenvolupament de la sessió de narrar és el de captar l'atenció de l'auditori. Hi ha una sèrie de recursos que solen donar bastant joc i ho afavoreixen.

El primer que podem fer és mostrar objectes que apareixen en el conte i que tenen una simbologia directa; el moment i la manera en què hauran d'aparèixer, les decidirà el narrador.

El segon recurs és l'ús de les cançons d'ambientació, i, molt especialment, les d'eco, en les quals el públic respon al narrador; molt sovint, en les rondalles populars, és el de les endevinalles; aquestes també són recomanables entre conte i conte per l'expectació que creen en l'auditori.

Finalment, el quart recurs més emprat pels rondallaires no és un altre que el dels embarbussaments, que ajuden de manera ben lúdica a captar l'atenció del públic.

El que resulta evident és que tots no podem exercir de rondallaires tradicionals si no disposem d'algun sistema estructurat i lògic per emmagatzemar l'allau d'informació sobre literatura oral que ens arriba sovint, tant d'origen popular com a partir de lectures d'autor.

Arribats ací, una fitxa senzilla que ens pot ajudar a sistematitzar aquest procés és la que proposa Llorenç Giménez al seu article «*Aplicació didàctica del conte popular*» (VELA MAYOR Núm. 1. Anaya, 1994). De manera sintètica ha de contemplar aquests trets:

TÍTOL:.....
AUTOR/A:.....
CLASSE DE RONDALLA:.....
PERSONATGES:.....
PARTICIPANT MÀGIC:.....
ELEMENT MÀGIC:.....
CANÇÓ/FRASE:.....
CONTRASENYA:.....
VOCABULARI:.....
Oficis:.....
Animals:.....
Pobles:.....
Malnoms:.....

Dites:.....
Refrans:.....
COMENÇAMENT:.....
ACABAMENT:.....
ACTIVITATS LÚDIQUES:.....
Jocs:.....
Endevinalles:.....
Cançons gesticulades/dansades:.....

Així, quan vulguem contar qualsevol rondalla, sols haurem de fer una ràpida ullada a la fitxa i immediatament ens posarem en situació, sense haver-nos-la de llegir completament, amb el conseqüent estalvi de temps i d'esforços.

D'altres possibilitats que ofereix és que podem classificar-les per a la classe de rondalla (de tema meravellós, etc.), pels jocs que pot incorporar-hi, o per qualsevol altre aspecte.

Si, a més a més, ho informatitzem, podem multiplicar les possibilitats de manera substancial, per la facilitat de modificar o d'afegir dades, o de classificar.

PROPOSTES DE TREBALL *

(MATERIAL FOTOCOPIABLE)

---

* L'editor autoritza la reproducció d'aquestes *propostes de treball* amb finalitats didàctiques, però recorda que no es permet la reproducció, per fotocòpia o altres mitjans, del llibre a què es refereixen aquestes *propostes*.

A) FITXA DE LECTURA

TÍTOL DE L'OBRA: .....

AUTOR/A: .....

ILLUSTRADOR/A: .....

EDICIONS BROMERA .....

COLLECCIÓ: ..... Núm.: .....

1. Escribe el título de la historia que más t'haia agradat de *Contalles del món* i explica per què.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Describe, a la teua manera, tres personatges de la mateixa narració.

.....

.....

.....

3. Digues la teua opinió sobre el llibre que has llegit, de manera que expresses la teua valoració crítica i ens faces saber quins aspectes positius hi has trobat i quins altres consideres negatius.

.....

.....

.....

.....

4. Uneix amb una fletxa el títol de cada contalla amb el breu resum que li corresponga:

El sanador —És la història d'un guarda avariciós i del seu fill babau, que va ser capaç de perdre la vida pensant en els diners que obtindria caçant un tigre.

Els cinc sords —Una rata de camp ajudà un coirot a combatre el mal de queixal.

El cuc de plata —Conta els malentesos que es van produir arran dels fets que relaten que un home es gastà en vi el que s'havia d'haver gastat en carn.

5. ¿Com hauria acabat el peix dragó si els seus pares no hagueren descobert l'assassí? Inventa un final diferent del que hi ha al llibre.

6. ¿Què és una rondalla? ¿Coneixes d'alguns títols de rondalles que t'hagen contat? Escriu-los ací.

B) ESTUDI I ANÀLISI DE L'OBRA

1. L'ESTRUCTURA

Diem que una *narració* té estructura lineal quan l'autor presenta els fets d'una manera ordenada en el temps. Per a tenir una estructura lineal clàssica, la narració ha de tenir tres parts fonamentals: introducció o plantejament, nus i desenllaç.

Agafa qualsevol de les contalles i veges si té estructura lineal clàssica, indica fins on arriba la introducció, quin tros ocupa el nus o trama del relat i a partir de quin moment s'enceta el desenllaç.

2. Al llibre apareixen molts noms d'animals coneguts o no, casolans o exòtics. ¿Podries descriure'ns, amb les teues paraules, com són físicament o a quins altres dels coneguts s'assemblen els següents?

<i>coiot</i>	<i>voltor</i>
<i>ase</i>	<i>guanac</i>
<i>abella</i>	<i>camell</i>
<i>xacal</i>	<i>mussol</i>
<i>jaguar</i>	<i>gall</i>
<i>gripau</i>	<i>peix dragó</i>

3. LES ILLUSTRACIONS

3.1. Si te n'has adonat, davall del títol de cada contalla, l'il·lustrador ha anar col·locant uns dibuixos identificatius de l'ordre en què apareixen dins del llibre. ¿Quins símbols utilitza?

3.2. Inventa't tu uns altres dibuixos que ens servisquen per ordenar-les. ¿Quins símbols has emprat?

4. L'ESTIL

4.1. Explica amb les teues paraules el significat de cadascuna de les expressions o frases següents. Intenta basarte en el context que les envolta (el paràgraf on es troba) i usa només el diccionari en cas estrictament necessari:

—*Deixa'm estar amb la meua pena.* (pàg. 18)

—*¡Per l'amor de Déu!* (pàg. 27)

—*Passà el temps i començà a fer-se fosc.* (pàg. 45)

—*¿Veus com et van d'allò més bé...?* (pàg. 49)

—*¿Per quina raó el cel em mortifica i m'obliga a vagar tot el dia?* (pàg. 75)

4.2. Busca les expressions del text de què desconegues el significat i intenta explicar-lo.

4.3. El darrer conte acaba amb una frase: «Si vols, t'ho creus, i, si no, no t'ho cregues.

I conte contat, conte acabat».

¿Coneixes d'altres formes d'acabar una rondalla?
Escriu-ne tres almenys.

.....

.....

.....

C) ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

1. Realitzeu una entrevista a persones majors que conegueu i que us conten les rondalles que sàpien. Cal que seguïu els deu passos que apareixen suggerits a l'apartat *Suggeriments didàctics i metodològics*. Escriuiu íntegrament aquella rondalla que us haja semblat més interessant de les recollides oralment.

2. Escolliu una altra de les rondalles que enregistreu i representeu-la en classe després de fer un guió. Haureu de distribuir els personatges, veure l'ambientació, el vestuari, etc.

3. Després d'observar atentament la portada del llibre, dibuixa'n una altra que simbolitze totes les històries que s'hi recullen.

4. Imagina que t'ha desaparegut el títol de totes les contalles del llibre. Després d'haver-ne fet una lectura, inventa un altre títol per a cadascuna.

5. A continuació tens uns cartells en els quals s'han esborrat algunes lletres. Es tracta de senyals que fan referència a topònims que apareixen al text. Completa'ls.

a) N_KHO__ __HAN__M

b) R__U KO__ __

c) RO__S R__ BE__E__

d) EMI__A__ DE BA__ __

e) C__B Í__ __A

6. Organitzeu un debat al voltant d'aquests temes:

—EL RESPECTE PER LA NATURA.

—ELS DRETS DELS INFANTS.

—NECESSITAT DE L'ESPERIT DE COL·LABORACIÓ ENTRE ELS AMICS.

7. A la sopa de lletres següent trobaràs el nom de deu països o llocs del món d'on són originàries les contalles del llibre:

B	C	D	O	K	K	K	I	F
A	G	H	J	O	L	U	M	R
Y	Y	I	C	V	B	R	A	A
N	A	T	L	A	M	D	G	N
A	U	A	X	D	C	I	R	Ç
P	O	L	I	N	E	S	I	A
S	Y	I	L	A	W	T	B	K
E	Q	A	E	G	Q	A	F	Z
Z	P	E	R	U	A	N	T	X